

משה חיים פלח

א בגדר דין אנוסת אביו ..... א  
 ג בדברי הגר"ח בענין עדל"ת ..... ג

בגדר דין אנוסת אביו

יצם כדדרשי ליה רבנן ותי' בשם הריב"ן דלא מוקמינן ליה בלאוי יתירא היכא דאיכא למידרש, אך יעוין בריעצ"א דהקשה דא"כ למה לי למייתי עליה משום סמוכים בלאו הכי נמי איכא למימר הכי, ותי' הריעצ"א דאי לאו סמוכים הוה מוקמינן ליה בלאו יתירא דהא עדיף עפי מלשוויי הפרש צין אנוסת האז לאנוסת הבן, והיינו דמסב'ר אין לחלק צין אנוסת אביו לאנוסת בנו, וכשם דאשת בנו לא נאסרה אלא ע"י נישואין ה"נ אנוסת אביו, ומעתה לריך ביאור אליבא דאמת מאי שגא בצמת אנוסת אביו מאנוסת בנו דנאסרה אף בלא נישואין<sup>א</sup>.

**במשנה** תורכ מנלן דדריש דתנן נושא אדם אנוסת אביו ומפוחת אביו אנוסת בנו ומפוחת בנו רצי יהודה אוסר באנוסת אביו ומפוחת אביו ואמר רב גידל אמר רב מ"ע דרבי יהודה דכתיב לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו כנף שראה אביו לא יגלה וממאי דבאנוסה כתיב מעילויה דקרא דכתיב ותן האישה השוכב עמה לאביו הנערה חמשים כסף וסמך ליה לא יקח איש כו' איבעית אימא משום דמוכח דאם כן לכתיבי רחמנא גבי עריות ואיבעית אימא משום דמופני דאם כן לכתיב רחמנא לא יקח איש את אשת אביו לא יגלה כנף אביו למה לי, והקשו תוס' דמאי קושיא דלמא מיבעי ליה לשומרת

<sup>א</sup> **והנה** אם נעמיד הקושיא דמאי שגא מאנוסת בנו, יש ליישב ק'ת, דהא לקמן (יב ח) פרכי' מאי שגא כי מיאנה בצעל דעקרינהו לנישואין כי מיאנה ציבס נמי נישואין קמאי קא עקרא ומשני משום דתני רמי בר יחזקאל דתני רמי בר יחזקאל מיאנה בצעל מותרת לאביו ציבס אסורה לאביו אלמא משעת נפילה נראית ככלתו ה"נ משעת נפילה נראית כלרת בתו, ושיעת רוב הראשונים דהך איסורא נהיג בכל העריות, אך שיעת הרמב"ם (פי"א מגירושין ה"י) דהך איסורא אינו אלא בכלתו בלבד ולא בשאר קרובות, וידוע מה דביאר בזה במשנת ר' אהרן (סי' יב) דשם כלתו חלוק מכל העריות, דבחורת כהנים (פ' קדושים) איתא "אי בלתיך אפילו שפחה אפילו נכרית ת"ל אשת בך היא לא אמרתי אלא באשה שיש לה אישות עם בנך" הרי דעלם שם כלתו הוי אף בלא נישואין, אלא דגלי קרא דלא נאסרה כלתו אלא בנישואין [וכן דקדוק מלשון רש"י בסוגין "אנוסת בנו לאו כלתו היא דאין בלה אלא מקודשת וראויה לחופה"], ועפ"ז ביאר דחלוק איסור כלתו מכל העריות, דכל העריות יסוד איסורן מחמת האישות, והא דאסירי אף אחר גירושין ומיתה היינו משום דלא פקעה האישות לגמרי, אך בכלתו אין לריך לזה, דאפילו אי פקעה האישות לגמרי [כגון ע"י פקעי קידושין, דחזיל התם דפקעי לגמרי] מ"מ אכתי אית לה שם כלתו כיון דנעשית כלתו ע"י

ר"ע כו' מ"ע דרבי עקיבא דכתיב לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו כנף שראה אביו לא יגלה וסבר לה כר' יהודה דאמר באנוסת אביו הכתוב מדבר דהויל לה חייבי לאוין וסמיך ליה לא יבא ממזר בקהל ה' אלמא מהני הוי ממזר, והנה מעלם הא דאיכא ממזרות ודינא דלא תפסי קידושין ליכא סתירה למשנת, דהרי לרבי סימאי דמרצה שאר חייבי לאוין דלאו דשאר כגון חייבי לאוין דכהונה הרי ודאי דיסוד איסורן משום כבוד וקדושת הכהונה ואעפ"כ איכא דהויל דלא תפסי קידושין [אלא דמהא דילפי' מהכא לשאר חייבי לאוין דשאר ולא ילפי' לחייבי לאוין דלאו דשאר הוה נראה לפר"ר דזכו עלם גדר איסורא דאנוסת אביו, דהוי משום השארות ככל העריות דנאסרו משום הקורבה, אולם אינו מוכרח ואכמ"ל].

**ולכאורה** הוה נראה דבאמת איסור אנוסת אביו ציסודו אינו מפרשת עריות כלל, ומהאי טעמא באמת לא נכתב בפרשת עריות [ואי"ז רק כי היכי דנדרוש סמוכין] אלא יסוד איסור אנוסת אביו הוי כעין איסורא דאשת מלך דתנן (סנהדרין יח א) דאין נושאין אלמנתו וז"ל הרמב"ם (פ"ג ממלכים ה"ג) אשתו של מלך אינה נבעלת לאחר לעולם עכ"ל ומצוה דהך איסורא הוי אף צביאה גרידא, והתם גדר הדין משום כבוד המלך.

**ונראה** דה"נ זכו יסוד איסורא דאנוסת אביו, דאין זה מפרשת עריות, אלא משום כיבוד אב נאסרה אנוסתו לבנו, וכדדרשי' "כנף שראה אביו" לא יגלה.

**והנה** לקמן בס"פ החולץ (מט א) תנן איזבו ממזר כל שאר זכר שבו צלא יבא דברי

---

אישות, וגדר הגזירה דנראית ככלתו היינו ידיעי אינשי דמילון עוקר האישות לגמרי אך לא ידעי דעוקר למפרע, ולהכי בשאר העריות אף למאי דעטי אינשי ליכא למיסר כיון דפקעה האישות לגמרי, משא"כ בכלתו דאף אי פקעה האישות לגמרי אכתי חשיבא כלתו יעו"ש, ולדרך זו אין להקשות מאי שנא אנוסת אביו מאנוסת בנו, כיון דיסוד איסורא דאשת בנו תלי בשם "כלה" דלזה צעינן אישות דוקא [ובסנהדרין (נד א) ולחייב נמי משום אשת בנו אמר אביי פתח הכתוב בכלתו וסיים באשת בנו לומר לך זו היא כלתו זו היא אשת בנו] אולם עיקר הקושיא במקומה עומדת, דמאי שנא אנוסת אביו משאר איסורי אישות דקרוצים.

## בדברי הגר"ח בענין עדל"ת

לרתה צאלמנה מן הנשואין כולי עלמא לא פליגי דלא פטרה דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה כי פליגי צאלמנה מן הארוסין מ"ד פוערת אחי עשה ודחי את לא תעשה ומאן דאמר אינה פוערת לא אחי עשה ודחי את לא תעשה כיון דאפשר צחלילה מיתיבי ואם צעלו קנו תיוצתא, וברי אף צאלמנה מן האירוסין דהוי לאו גרידא אסרו חכמים לייבם גזירה ציאה ראשונה אטו ציאה שניה, וא"כ ליכא דחיה, ומאי שנא מאלמנה מן הנישואין דהוי חילור"ע דכיון דליכא דחיה לא קנה.

**ולכאורה** יתכן לדון ליישב, דברי מצואר צתום' (ב ד) דנדה עדיפא מחילור"ע ואם צעלו קנו, ונאמרו צזה כמה דרכים, ויתכן דעיקר החילוק נדה לא חשיבא אשה אסורה משא"כ חילור"ע דחשיבי אשה אסורה, ורק היכא דהאשה עלמה חשיבא אשה אסורה פקע דין יבום [ויעוין צחי' מרן רי"ז הלוי צמכתאים שצסוכ"ס].

**ולדרך** זו יש לדון, דדוקא היכא דעלם האיסור ליתיה צדחיה וכגון חילור"ע חשיבא אשה אסורה, אך צחיל"ל גרידא דעלם האיסור שצגופה ראוי להדחות, אלא דאיכא דין דרבנן על הגצרא המונע את הדחיה, צככ"ג לא חשיבא אשה אסורה.

**אך** נראה לדון עוד צאופן אחר, דהנה דנו האחרו' האם מלות יבום מועלת רק על היבם או אף על היצמה וצפשוטו נחלקו צזה

**בספר** האשכול (ה'ל' יזיית ס"ג לב) הביא שיטת הרי"א אלצרגלוני דאחר דפטור חכמים סדין פשתן מתכלת המעיל צו תכלת חייב משום כלאים, אך איבו פליג דנהי דחכמים אסרוהו משום כלאים ויש כח ציד חכמים לעקור דצר מן התורה צשוא"ת מ"מ פטור ממלקות דאורייתא.

**ובקובץ** הערות (ס"ה סע סק"ה) לידד מתחילה לצאר פלוגתתו, דפליגי אי צכה חכמים לעקור עלם הדיון, ואחר דפטרו חכמים מלזיית ליכא מלוא כלל וממילא ל"ש עדל"ת, או דילמא הא דיש כח ציד חכמים לעקור דצר מה"ת צשוא"ת היינו רק דלריך לשמוע דצרי חכמים אך עלם המלוא דאורייתא לא נעקרה ולהכי אכתי שייך עדל"ת.

**אך** הביא (שס סק"ט) צשם הגר"ח דיש לצאר פלוגתתו צאופן אחר, דיש לומר דכולי עלמא מודו דעלם המלוא דאורייתא לא נעקרה, אלא טעמא דהרי"א אלצרגלוני דמחייב ליה משום כלאים, דסצירא ליה דליכא דין עשה דוחה לא תעשה אלא היכא דמוטל עליו צפועל לקיים המלוא, אך הכא כיון דפטרוהו חכמים נמלא דאין מוטל עליו צפועל לקיים המלוא, וצכהאי גוונא ליכא דחיה ויעו"ש מש"כ צזה.

**וכבר** תמכו דהא לעיל (ב ד) איתמר ציאת כהן גדול צאלמנה רצי יוחנן ור' אלעזר חד אמר אינה פוערת לרתה וחד אמר פוערת

דהיצמה תתייצם, בזה מהני העשה דבחפלא  
להתיר איסורה לכולי עלמא, ואף לאשה דאינה  
מלווה.

**ומעתה נראה לדון**, דכל מאי דס"ל לר"י  
אלברגלוני [לביאור הגר"ח] דהיכא  
דאינו מלווה בפועל ליכא דחיה היינו במקום  
דכל המלוה אינה אלא על הגזרה, דבזה  
אמרינן דכל דהגזרה אינו מלווה בפועל  
[מחמת האיסור דרבנן] ממילא ליכא דין  
דחיה, אך הכא ביבוס דיסוד הדחיה הוי  
בעלם החפלא, דכיון דדין היצמה להתייצם  
חייל דינא דעדל"ת, בזה ליכא נפק"מ אי  
הגזרה מלווה בפועל או לא, והרי היצמה  
עלמה אינה מלווה כלל ואעפ"כ אמרינן דכיון  
דבעלם החפלא איכא מלווה חייל דין דחיה.

הראשונים דמשמעות הרמב"ם (פ"א מייבוס  
והלי"ה ה"א) מלות עשה מן התורה שייצם אדם  
אשת אחיו מאביו דאין המלוה אלא על היבוס,  
וכן מצוהר בחינוך (מ' תקנ"ה) נוהגת מלוה זו  
בזכרים ועוד [אך האחרו' הוכיחו מדברי כמה  
ראשונים דפליגי ואכמ"ל] והקשו האחרו' לפי  
המצוהר בתוס' צ"צ (יג א בחד שינויה) דעשה  
דוחה לא דחי לא תעשה דאיך היאך אמרינן  
ביבוס דחייבי לאוין עשה דוחה לא תעשה,  
והרי איבי נמי מוזכרת ולדידה ליכא עשה,  
ונאמרו בזה כמה דרכים.

**ויש המבארים** דהא דלא אתי עשה דחד ודחי  
לא תעשה דאיך היינו דוקא היכא  
דהמלוה אינה אלא על הגזרה, וכגון בפריה  
ורביה דמיירי תוס', משא"כ הכא ביבוס  
דיסוד המלוה הויא בחפלא, דאיכא דין